

90 Tu quoque si vis
20. Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem :
25. Gaudia pelle,

Pelle timorem,
Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
30. Vinctaque frenis,
Hæc ubi regnant.

INTERPRETATIO.

Similiter se tu cupis intueri veritatem notione evidenti, & tenere judicando iter tritum semitâ rectâ, remove latitiam, remove metum, expelle spem, neque ægritudo

pertineat ad tuam mentem: cùm enim hæ perturbationes dominantur menti, tum eadem mens obscuratur, & detinetur, ver luti totidem vinculis.

NOTÆ.

20. *Tu quoque si vis.*] Cùm ergo prædictæ perturbationes tantum sint impedimentum ut claræ distinctionæ cognitionis, sic etiam verae sententiae habendæ: si cupias & evidenti cognitione veritatem percipere, & quò evidentiæ illa rectâ ducere potest, judicando sequi, tu mentem præjudiciis sic exue, ut neque gaudio, neque timore, neque spe, neque dolore, neque qualibet alia perturbatione ductus sententiam feras: ut enim his affectionibus, veluti quibusdam nebulis, mens perceptura obscuratur, sic iisdem tanquam frenis rectè judicatura cohibetur. Propterea Virgilius significatur animum his affectionibus obscuratum suæ etiam originis obli visci, canit. 6. *Aen.* v. 733.

Hinc metuant, cupiuntque, dolent, gaudentque: nec auras

Respicunt clausa tenebris & carcere cæco.

25. *Gaudia pelle.*] Perturbatio versatur in quadam commotione mentis à corpore ortâ: quamobrem cùm commotio illa infinitis propè modis fieri possit, definitus esse non potest perturbationum numerus. Hic tamen numerantur quatuor perturbationum genera, quod novum non est: nam Cicero pafsum docet, perturbationes esse quatuor, nempe *latitiam, libidinem, metum, & ægritudinem*: ex quibus duas priores ait nasci ex duabus opinatis bonis, lati-

tiam quidem ex præsentibus; libidinem ex futuris; duas vero posteriores ex duabus malis opinatis, metum quidem futuris, ægritudinem præsentibus. Sic Horatius Epist. 1. 1. Epist. 6.

Gaudet, an doleat: cupiat, metuant: quid ad rem?

Ejusdem numeri meminit S. Augustinus, S. Hieronymus, pluresque alij post Virgilium loco mox citato. Et certè quemadmodum quatuor principalibus ventis, reliqui venti; sic quatuor principali bus perturbationibus reliqua perturbationes possunt significari; quod non nemo, testimonio Conimbricensium, sic expressit,

Spes levat arrestos: metus alto à vertice fluctus

Dejicit: hinc animum pulsat furibunda voluptas:

Inde dolor: fluctus cœu fracti fluctibus altum

Clamorem ingeminant: piceis abscondita nimbis

Nec radios fundit ratio nec vela gubernat.

29. *Nubila mens est.*] Mens enim humana prædictis perturbationibus commota aut veritatem non percipit; aut si illam percipiat, ab assensione veritati percepita dandâ prohibetur: quamobrem, veritatis ejusdem gratiâ, mens humana ejusmodi perturbationibus, ut reliquis præjudiciis, liberetur necesse est.

ANICII MANLII SEVERINI
BOËTII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBER SECUNDUS.

PROSA I.

ARGUMENTUM.

HILOSOPHIA præfata causam ægritudinis Boëtianæ esse fortunæ prioris affectum, rhetorico more Boëtium persuadere conatur, ipsum non debere affligi de inconstantia fortunæ, quam noverat naturaliter inconstantem, quamque ut dominam sibi proposuerat, quò ipsa ducere vellet, sequendam.

PO STHÆC paullisper obticuit^a, atque ubi attentionem meam modestâ taciturnitate collegit, sic exorsa est:

INTERPRETATIO.

a Philosophia.

NOTÆ.

1. *Attentionem meam collegit.*] Qui- lumenis veritatisque Deum rogamus, ut cunque enim voluerit mentem non solum præjudiciis exuere, sed etiam veris informare disciplinis, is animo attendat necesse est: primum quidem ad causas præjudiciorum: deinde ad viam veritatis inveniendæ: hæc enim atten- turnitate.

Quid est igitur ¹⁰ ô homo, quod te in mœstiam luctumque dejicit? ¹¹ novum credo aliquid, inusitatumque vidisti. Tu, fortunam putas erga te esse mutatam? erras. Hi semper ejus mores sunt, ista natura. Servavit circa te propriam potius in ipsâ sui mutabilitate constanter. Talis erat cùm blandiebatur, cùm tibi falsæ illecebribus felicitatis alluderet. Deprehendisti ^b cæci Numinis ambiguos vultus. Quæ sepe adhuc aliis velat, tota tibi proflus innotuit. Si probas ^c, utere moribus ^d, ne queraris. Si perfidam perhorrescens, sperne atque abjecte perniciosa ludentem. Nam quæ nunc tibi est tanti causa mœrtis, hæc eadē tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te, quam non relieturam nemo unquam poterit esse securus. An vero tu pretiosam æstuinas abituram felicitatem? & cara tibi est fortuna præsens nec manendi fida, & cùm discesserit, allatura mœtorem? Quod si nec ex arbitrio retineri potest, & calamitosos fugiens facit, qui est ¹⁵ aliud fugax, quæm futuræ quoddam calamitatis indicium? Neque enim quod ante oculos situm est, sufficerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur: eademque in alterutro mutabilitas, nec formidas fortunæ minas, nec exoptandas facit esse blanditas.

INTERPRETATIO.

a fortè. b fortune varia formæ. c for. d tunam. e ejusdem fortunæ.

NOTÆ.

tus persuasionis, quæ antiquis dicebatur Dea: hinc Græcis vocatur *melba* id est persuasio: *rhetorica* vero *dulcedinis*: quia rhetores, ut pote qui latius loquuntur ad discrimen dialecticorum, qui compressius, præsertim placere student: nec persuadent, nisi clara distingueantur, quam philosophicis præceptis acceptam referimus, ut tantum Tullius ait sine Philosophia non posse fieri *eum*, quam querimus, eloquentem: hinc ipsa Philosophia nunc afferit, suadet *tum tantum recto calle procedere*, cum philosophica instituta non deserit. Denique quod Philosophia rhetorica hæc argumenta propositura sit stricta oratione, idcirco *Musica Laris* Philosophicæ vernula modos succinat, necesse est. Musica enim est ars non solum canendi, sed etiam componendi carminis: *musica* quippe non secus ac *museum* dicitur à musis: at musis est Laris Philosophicæ vernula: quoniam vernula sive *verna* est mancipium ex mancipio natum: in quo differit a servo, qui non nascitur, sed fit alterius juris: musica autem dici-

poteſt mancipium ex mancipio Philosophiae natum: si quidem mulca orta est à Musis, quæ Philosophiae, veluti ancillæ quedam famulantur. De Laribus vide, l. i. prof. 3. not. 4.

10. *O homo.* 1. Modus iste loquendi est superioris, aut ejus saltem qui significat, se nullam cum eo, quem alloquitur, familiaritatem habere. Sic Terentius: *prò Iuppiter, inquit, tu homo adigimes ad insianam.* Sic Petrus Lucæ 22. ô homo non sum: mon ami je n'en suis point. Hunc autem Philosophia incipit suas ratione ratiunculas rhetoricae proponere, quas si ad dialecticam formam revocare conatus fueris, nonnullas animadvertere poteris repetitiones: nec mirum: notum quippe, quod Zeno dixit, Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse, quod latius loquerentur Rethores, Dialectici autem compressius: sic loquitur Seneca. Quicquid sit, duas præsentim hinc advertimus ejusmodi ratiunculas.

11. *Novum credo.* 1. Prima rhetoricae ratione, quæ sic videtur posse contrahiri. Cùm mens humana, quemadmo-

12. Postremò æquo animo toleres oportet, quicquid intra fortunæ aream geritur, cùm semel jugo ejus colla submiseris. Quod si manendi abeundi scribere legem velis ei, quam tu dominam sponte elegisti, nonne ^b injuriis fueris, & impatientia sortem exacerbes, quam permuttere non possis? Si ^c ventis vela committeres, non quod voluntas peteret, sed quod flatus impellerent, promovereris. Si arvis semina crederes, feraces inter se annos, sterileisque pensares. Fortunæ te regendum dedisti, dominæ moribus oportet obtemperes.

INTERPRETATIO.

a regnum. b injurious. c navigares.

NOTÆ.

dum & corpus veteribus usitatisque non commoveatur, tua mens, ô Boëti, non debuit fortunæ eventu commoveri, nisi hic novus fuerit & inusitatus. Atqui nihil hic novi, nihil inusitati: cùm semper & ubique fortuna fuerit in sua mutabilitate constans, ut nunc experiris. Quare tantum abest, ut fortuna hæc debuerit tibi esse tanti causa mœtoris, ut potius eadem tranquillitatis causa esse debuisset: reliquit enim te, quam non relieturam nemo unquam poterit esse securus: imò quam esse abitum certus esse debet prudens, quippe qui etiam futura prospicit. Hic porro addendum duntaxat, cur Philosophia nunc dicat cæci Numinis ambiguos vultus?

Fortuna nimis antiquis erat 1. quidem Numen, quod ignoratis plurium effectorum causis, hæc non nisi à fortunâ, quam propterea Numen vocabant, oriri posse arbitrabantur. 2. Numen cæcum, sive quod temere nunc probos malis, nunc improbos bonis afficeret; sive etiam quod eos plerumque efficeret cæcos quos complectetur. 3. Numen gerens ambiguos vultus, quod faxi infistar globosi, cui idcirco infistere fingeatur, volubilis quos paulò antè benigno vultu exeret ad gloriam, eodem severo ad infamiam traduceret. Sic Horat. de Gyge cecinit Carm. l. 2. od. 5. *Quem si puellarum insereres choro
Mirr sagaces falleret hospites,*

*Discrimen obscurum solutis
Crinibus ambiguoque vultu.*

12. Postremò æquo animo, &c.] Altera rhetoricae ratiuncula, quæ sic videtur posse exprimi. Quicumque sepe alterius jugo sponte submisit, is mores ejus patienter ferat, necesse est: *injuriis* alioqui fuerit cùm sibi, tum suo principi: principi quidem, si eidem manendi abeundi legem velit scribere: sibi vero, si impatientia sortem exacerbat, quam permuttere non possit. Sic navigantes & seminatores, quod se suaque clementis commiserint, ad nutum non appellunt, metuntque. Cùm igitur, ô Boëti, te fortuna jugo sponte submiseris: cùm tu fortunam dominam sponte elegeris; cùm fortunæ regendum dederis, æquo animo toleres oportet, quicquid intra fortuna aream geritur; dominae moribus oportet obtemperes.

Area autem dicitur locus vacuus: quasi exaruerit nec possit quicquam generare. Sic vicinitas ædium ædibus vaçans dicitur *area*. Sic etiam locus frumentis terendis destinatus vocatur *area*. Potuit autem Philosophia propter hujus ultimi loci similitudinem, Mundum hunc appellare fortunæ *aream* quod si cut in area frumentum à tritore, sic in Mando homines à fortunâ nunc huc nunc illuc prosperitate vel adversitate versentur.

Si penitus ² ægritudinis tuæ caussas, habitumque cognovi, ³ fortunæ prioris affectu, desiderioque tabescis; ea tantum ^a animi tui statum, sicuti tu tibi singis, mutata pervertit. Intelligo ^b multiformes illius ⁴ prodigijs fucos, ⁵ & eo usque cum iis, quos eludere ntitur, blandissimam familiaritatem, dum intolerabili dolore confundat, quos ^d insperata reliquerit. Cujus si ^e naturam, mores, ac meritum reminiscare, nec habuisse te in eâ ^c pulcrum aliquid, nec amississe cognoscet. Sed, ut arbitror, haud multum tibi hæc in memoriam revercare laboraverim.

INTERPRETATIO.

a fortuna. b varias hujus monstri præstigias. c novi fortunam è usque blandiri

NOTÆ.

2. *Ægritudinis caussas habitumque.*] Hoc est, id à quo sit, idque in quo veretur illa ægritudo, quâ mens Boëtij afficta jacet.

3. *Fortuna prioris affectu desiderioque tabescis.*] Cùm jam constet ex prædictis cauam hujus ægritudinis esse perturbationem, superest duntaxat dicendum, quænam sit illa perturbatio. Optimè autem profertur fortunæ prioris effectus & desiderium. Boëtius enim videtur, haec tenus fortunam prosperam expertus, hanc temerè credidisse immutabilem: unde tanto nunc illius desiderio teneatur, ut dissipatis solidioris ejus corporis partibus, ut metallum igne solet, liquefieri & solvi videatur, quod tabescere est.

4. *Prodigijs fucos.*] Prodigium si credamus Ciceroni; id vocatur quod prædictit futurum: *prædictiones* enim, inquit 2. de nat. D. & *præsensiones* rerum futurarum, quid aliud declarant nisi hominibus ea qua sint, ostendi, monstrari, portendi, predici: ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur. Cùm igitur fortuna ita sit inconstans ut proféra adversam, adversa prosperam veluti prædicere videatur, idcirco fortuna potuit hic vocari *prodigium*. Fucus vero herbæ marinæ genus, quo vestes tinguntur: unde Horatius Carm. 1. 3. od. 5.

— Neque amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Quod autem mulieres præsertim illius herbae colore uti soleant ad mentiendum oris colorem, inde fieri potuit, ut quodcumque mendacium vocaretur *fucus*: sicut simulata apis *fucus* appellatur. Varia autem sunt mendacia fortunæ, quippe quæ, hominis fallendi causæ, instar Protei formas se vertit in omnes: quocirca Philosophia dicere meritò potest hic *multiformes fortuna fucos*.

5. *Et eo usque, &c.*] Locus hic non nullis ita videtur obscurus, ut gratiâ hujus intelligendi, putaverint addendum esse, exercet, aut saltem exercere. Sed nihil addendum putamus: sic enim reddi potest: *intelligo fortuna fucos, & familiaritatem cum iis quos eludere ntitur, è usque blandissimam, dum, &c.* Blanus autem ille dicitur, qui suavibus sed fallacibus uititur verbis: quo nomine nullum aptius imponi potuit fortunæ, quippe quæ si non verbis, saltem factis non minus fallacibus quam suavibus uti consuevit: ut intolerabili dolore confundat, quos insperata reliquerit.

6. *Naturam, mores, ac meritum.*] Philosophia adhuc loquitur de fortunâ, Ethnicorum more, veluti de quodam Numine: unde quemadmodum de quodam mente diceret, sic de fortunâ nunc dicit *naturam, mores, & meritum*. *Natura* hujus falsi Numinis esset res cogitationis particeps; *Mores* ejusdem, modus cogitandi: *Meritum* denique, bo-

Solebas enim præsentem quoque, blandientemque ^a virilibus ^b incensore verbis, eamque ^c de nostro adyto prolatis insectabare sententiis. Verum ^d omnis subita mutatio rerum, non sine quodam quasi fluctu contingit animorum. Sic factum est, ut tu quoque paullisper à tuâ tranquillitate discesseris. Sed ^e tempus est, haurire ^f te aliquid ac degustare molle, atque jucundum, quod ad interiora ^g transmisum, validioribus haustibus ^f viam fecerit. Adsit igitur rhetoricae suadela dulcedinis, quæ tum tantum ^h recto calle procedit, cùm nostra instituta ⁱ non deserit; cumque hâc ^j, ^k Musica, ^l Laris nostri vernula, nunc leviores, nunc graviores ^m modos succinat.

INTERPRETATIO.

a generosis. b reprehendere. c Philosophicis. f ^l ars componendi canendique carminis. d animo. e mentis. f remedies. g ^l manscipium Philosophia. m carmina ete differit. h Philosophica. i rhetorica. k cantet.

NOTÆ.

num vel malum quod ab hoc numine fit: quem enim fortuna erigit prospera, eundem adversa deprimit.

7. *De nostro adyto prolatis.*] Id est Philosophicis. Adyton enim est sacer locus, quod nulli, præterquam Sacerdoti, adire fas est: *adyton* quippe nomen Græcum ab a quod vocant *privativum* & *sua* quod est *ingredior*, ortum: quam obrem Ethnici locum, ex quo oracula reddebantur, vocabant *adyto*: Aen. 2.

v. 114.
Suspensi Eurypilum scitatum oracula Phœbi
Mittimus: isque adytis hac tristia dicta reporta.

Cùm igitur suum dicatur esse Philosophia templum, sua oracula; suum etiam erit Philosophia *adyton*, ex quo suas sententias proferat: quibus sententiis Boëtius, dum prosperitatem haberet, cæterorum oratorum more, uti solebat ad incessandam præsentem blandientem fortunam.

8. *Omnis subita mutatio, &c.*] Mens humana tantâ necessitudine conjuncta est, primùm quidem cum humano corpore, deinde cum rebus externis, his ut mutatis illa mutetur cogitando: sic corpore male affecto mens dolet: sic non sine quadam animi ægritudine avellimur à patriâ, ab amicis, ab opibus; at-

Profecti poto Mithridates sape veneno,
Toxica ne possent seva nocere sibi.
Tu quoque cavisti canando tam male
semper,
Ne posse unquam, Cinna, perire
fame.

Sic mens humana, auditis primùm levioribus argumentis, aptior redditur ad percipienda graviora argumenta, quibus ab erroribus suis possit liberari. Propterea Philosophia firmiora deinceps argumenta propositura, nunc incipit à levioribus, quæ solutâ partim, partimque strictâ oratione exponit. Leviora autem hæc argumenta dicit esse & suadela & rhetorica dulcedinis: suadela quidem: suadela enim siue suada est vir-

96 ANICHI MANLII SEVERINI BOETII
Tu verò ¹³ volventis rotæ impetum retinere conaris? At omnium mortaliū stolidissimè: si manere incipit, ² fors esse desistit.

INTERPRETATIO.

a fortuna.

NOTE.

13. *Volventis rotæ.*] *Fortuna:* Veteres quippe fortunam, non modò cæcam & furenti similem, verùm etiam volubili saxe pendentem effinxere; quod fortuna iisdem videretur omnia non solùm temere & cœco impetu administrare bonis adversa, malis hominibus prospera, sed instar globi vaga, necessitate

quadam naturæ volvi: adeo ut non minoris esset stultitiae, fortunæ, quam fideturum reluctari conversionibus. Propterea Baptista Mantuan.
Fidite virtuti, fortuna fugacior un-
dis
Non manet.

METRUM I.

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIAE. LIB. II.

97

METRUM I.

Q UOD vocant iambicum Hyponaëtium. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet sex pedibus constans, paribus quidem iambum, imparibus vero spondeum sèpius habet.

ARGUMENTUM.

FORTUNA instar Euripi, instabilis non solùm plures, sed eundem hominem unius horæ spatio erigit deptimitque.

H EC cùm superbâ verterit vices dextrâ,
Exæstuantis more ferunt Euripi;

INTERPRETATIO.

Vbi hac fortuna alternaverit vices ma- | pi exundantis;
nu imperiosâ, eadem rapitur instar Euri-

NOTE.

1. *Verterit vices*] Quæ alternis fieri solent, hæc appellamus *vices*: hinc *vicissim* idem quod *alternis*. Fortuna autem propter nativam suam inconstantiā omnia alternis mutat, modò pluribus, modò uni prospéra & adversa: quod ita frequens & notum, ut Latini fortunam appellant *vicem*; ita Cicero passim, mibi, inquit, necesse est & meam & aliorum vicem pertimescere: valæ & meæ & vestram vicem do eo.

1. *Dextrâ superbâ*] Pars pro toto: fortuna autem Horatio & aliis dicitur *superba*; quod hominibus altior, hos ad natum videatur regere. Sic Seneca in Med. v. 205.

Sceptris superbas quisquis admovit manus.

2. *Exstu nitis Euripi*] Euripus vox græca significans fictum. Duplicis est generis: a ius arte; alias naturâ factus.

2. *Euripus artificiosus, alvens est mag-*

nifico opere aquas in morem fluvij decudens, qui in hoc differt à Nilo pariter artificioso, quod Nilus hic sit major, Euripus veò minor: de utroque loquitur Tullius 2. de leg. *dextræ*, inquit, *aquarum*, quos isti Nilos & Euripos vocant, quis non, cum haec videat, iriserit. 2. Euripus naturalis est pars maris inter Aulidem Boötia portum, & Eubream insulam, cuius meminit Strabo l. . & Plin. l. 2. Hoc mare non instar Oceani æstuat, sed septies sapienter, unius dici & noctis spatio, tanto impetu recurrit, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustetur: quod nimurum aquæ hac præcipites ob icibus insulis undique remittantur: propriece non dicitur *exstuans*. Atque inde famum est, ut fortuna, cogitatio humana, aut qualibet alia res matationi valde obnoxia, diceretur instar Euripi constans.

N.